

BARBARA BARTKOWICZ*

ROLA PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
W KONKRETYZACJI ZADAŃ STRATEGICZNYCH
PRZEMIAN I AKTYWIZACJI PRZESTRZENITHE ROLE OF SPATIAL PLANNING
IN THE REALISATION OF TASKS
OF STRATEGIC TRANSFORMATIONS
AND IN THE ACTIVATION OF SPACE

Streszczenie

Zmodyfikowana polityka regionalna państwa ma na celu wspieranie rozwoju zidentyfikowanych obszarów, które niewystarczająco wykorzystują swoje możliwości. Są to dwa rodzaje obszarów. W jednych występują określone trudności i bariery rozwojowe, drugie posiadają walory i potencjalne możliwości do przyspieszenia ich aktywizacji i rozwoju. W wielu regionach kraju, a zwłaszcza w południowej Polsce, te dwa rodzaje obszarów o odmiennych cechach przenikają się wzajemnie lub ze sobą sąsiadują. W związku z tym usuwanie barier rozwojowych i przyspieszona aktywizacja spowoduje narastanie konfliktów przestrzennych i zagrożenie konkurencyjnych wartości. Z tego względu interdyscyplinarne studia i opracowania planistyczne wykonane w różnych skalach powinny dostarczać szerokiej i szczegółowej wiedzy o stanie i procesach przemian przestrzennych. Ta wiedza o randze walorów oraz o skali ich zagrożeń powinna stanowić podstawę delimitacji obszarów i terenów strategicznego wsparcia dla aktywizacji ekonomiczno-społecznej oraz podstawę wyodrębnienia obszarów chronionych o unikatowych wartościach wyłączonych z aktywizacji. W obszarze Małopolski te zadania są trudne ze względu na nagromadzenie różnorodnych wartości i potencjałów rozwojowych. Ich wykorzystanie bez wyraźnej koordynacji może spowodować nadmierne użytkowanie i przeinwestowanie, które zniszczy niepowtarzalne cechy i walory tego obszaru.

Słowa kluczowe: obszary strategicznej interwencji, planowanie przestrzenne, aktywizacja, Małopolska

Abstract

Modified national Regional Policy aims to support the development of identified areas which do not profit sufficiently from their potential. These areas can be divided into two groups. In the first group, there are particular difficulties and development barriers. In the second group, there are areas which possess a variety of qualities and potential possibilities to increase the pace of their activation and development. In many national regions, particularly in the south of Poland, these two different area groups interpenetrate or are next to each other. As a result, the removal of development barriers and increased activation will lead to the accumulation of spatial conflicts and additionally, they will menace existent competitive qualities. Interdisciplinary studies and planning-based studies carried out in various scales should provide extensive and detailed information about the state and processes of spatial transformations. The awareness of the significance of qualities and the degree of their danger should serve as a basis for the delimitation of areas of strategic support for the socio-economic activation and as a basis for separating protected areas with unique features excluded from the activation process. In Małopolska region, it is difficult to carry out these tasks due to the accumulation of various qualities and development potentials. Making use of the region's qualities without any coordination may result in overuse and overinvestment which can contribute to the destruction of exceptional qualities of the area.

Keywords: strategic intervention areas, spatial planning, activation, Małopolska

*Prof. dr hab. inż. arch. Barbara Bartkovicz, pracownik emerytowany, Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury, Politechniki Krakowskiej.

Pojęcie „obszary strategicznej interwencji” zostało sformułowane na potrzeby zmodyfikowanej polityki regionalnej państwa, przyjętej w Ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 7 listopada 2008 roku.

Według Raportu 2009 Instytutu Badań Strukturalnych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, głównym celem nowej polityki regionalnej państwa ma być: „Efektywne wykorzystanie specyficznych terytorialnie potencjałów rozwojowych oraz budowa zdolności do przyciągania zewnętrznych zasobów, dla kreowania wzrostu i zatrudnienia, w horyzoncie długookresowym”¹.

Oznacza to, że: nowa polityka regionalna będzie polegać na: „selektywnym wsparciu rozwoju (...) zidentyfikowanych obszarów (...)” (w skali regionalnej i subregionalnej) „(...) które niewystarczająco wykorzystują swoje możliwości i potencjały rozwojowe (...)” (w różnych dziedzinach) – dlatego „wymagają strategicznej interwencji polityki państwa”.

Do obszarów strategicznej interwencji zalicza się dwa rodzaje obszarów o odmiennych cechach:

obszary z określonymi problemami, trudnościami i barierami rozwoju,

obszary wyróżniające się specyficznymi cechami i wartościami oraz dużym potencjałem rozwojowym (np. innowacyjnością i potencjałem ludzkim, atrakcyjnością przyrodniczą lub kulturową dla turystyki itp.).

Są to zgoła inne cechy i problemy, które wymagają odmiennych rozwiązań. Natomiast w wielu przypadkach te dwa rodzaje specyficznych cech i problemów nakładają się w tym samym obszarze lub występują w bezpośrednim sąsiedztwie, obok siebie. W takim przypadku selektywne, sektorowe rozwiązania jednych problemów ukierunkowane na jednostkowe cele, powodują zazwyczaj konflikty przestrzenne i zagrażają lub niszczą podstawy atrakcyjności.

Można wymienić wiele takich przykładów, np. unikatowe walory i atrakcyjność turystyczną małych miasteczek i przysiółków wiejskich wraz z pięknem przyrody w otoczeniu i predyspozycją do rozwoju ekologicznego rolnictwa, położonych z dala od znaczących tras komunikacyjnych, gdzie jako pokonanie bariery dla aktywizacji i rozwoju wymienia się budowę nowoczesnych dróg kołowych, mostów i całej infrastruktury, co oznacza zwiększenie dostępności tych obszarów i atrakcyjności inwe-

stycyjnej dla różnych funkcji. Należy jednak pamiętać, że takie działania, pożądane ze względów ekonomiczno-społecznych, zapoczątkują procesy urbanizacyjne i w krótkim czasie pozbawią całe obszary i konkretne miejsca unikatowych walorów i konkurencyjnej atrakcyjności turystycznej, nie tylko w skali kraju, ale także atrakcyjności w skali europejskiej. Odnosi się to do wielu obszarów tzw. ściany wschodniej, jak również licznych przykładów z terenów górskich południowej Polski.

W odniesieniu do tych kwestii warto przytoczyć poglądy prof. Leszka Balcerowicza, który w szerokiej wypowiedzi dotyczącej kondycji ekonomicznej naszego kraju zwrócił uwagę na to, że dynamikę nowoczesnego rozwoju wyznacza przyrost miejsc pracy w sprzyjających temu obszarach, a cechą gospodarki światowej jest mobilność zasobów ludzkich i ich przemieszczanie się za możliwościami większego zatrudnienia, a nie urbanizacja terenów tradycyjnego osadnictwa z dążeniem do równomiernej aktywizacji².

Ten pogląd czołowego ekonomisty oraz tendencje i doświadczenia światowej gospodarki są całkowicie spójne z zasadami urbanistyki i planowania przestrzennego opartymi na idei zrównoważonego rozwoju, w której obowiązuje ochrona zachowanych wartości przyrody i kultury, a zaspokojenie potrzeb obecnych pokoleń nie powinno umniejszać zastanych wartości w imię dobra przyszłych populacji.

W świetle powyższych uwag głównym problemem wcielania w życie nowej polityki regionalnej pozostaje delimitacja obszarów strategicznej interwencji, oparta na obiektywnych podstawach świadomego wyboru: które wartości i które obszary stanowią nienaruszalne dobro i należy je chronić, a które aktywizować i przetwarzać w określonym kierunku.

Odpowiedzią na te dylematy jest często przywoływane hasło „planowanie zintegrowane”. W obecnym systemie planowania i zarządzania rozwojem w Polsce na wszystkich szczeblach decyzyjnych trudno jest jednak zdefiniować podstawy i zasady planowania zintegrowanego oraz rolę i podstawy prawne uczestnictwa planowania przestrzennego w procesie obecnych przemian i w wyznaczeniu kierunków planowanego rozwoju.

Poglądy urbanistów na te tematy zostały wypracowane podczas wieku dyskusji środowisk fachowych, przedyskutowane na różnych konfe-

rencjach naukowych, opublikowane. Teraz są znane i dostępne wszystkim zainteresowanym³. Tym samym nie warto ich powtarzać. Warto natomiast przytoczyć, co mówią na ten temat ekonomiści o uznanym autorytecie.

W ekspertyzie autorskiej do koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju profesor ekonomii Tadeusz Markowski⁴ – Przewodniczący KPZK PAN i Prezes Towarzystwa Urbanistów Polskich, podkreślając znaczenie spójności ładu społecznego, gospodarczego i przestrzennego oraz sposoby jego osiągania w procesie rozwoju, stwierdza, że „(...) jakość zagospodarowania przestrzennego jest, chcemy czy nie chcemy, jedną z ważniejszych determinant kształtujących porządek społeczny i gospodarczy”⁵.

Natomiast prof. Elżbieta Mączyńska⁶ – Prezes Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego – zapytana, czy idea integracji planowania społecznego, gospodarczego i przestrzennego jest w naszych warunkach możliwa do zrealizowania? – odpowiada (m.in.) że: „(...) Jest to niezbędne (...) gdyż ekonomia wyprana z humanitaryzmu jest tyleż bezzasadna, co i niebezpieczna (...), co nam przysądzie ze wzrostu gospodarczego, jeśli spowoduje on nieodwracalne straty w środowisku”⁷.

Dalej prof. Mączyńska stwierdza, że równoważenie celów społecznych, ekonomicznych, przestrzennych i środowiskowych wymaga rozstrzygnięć i decyzji na poziomie państwa, w Narodowej Strategii Rozwoju oraz w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, gdyż na tym szczeblu powinny zostać rozstrzygnięte zasadnicze dylematy, np.:

1. Czy należy popierać bieguny rozwoju – metropolie (co prowadzi do polaryzacji struktury osadniczej i licznych konsekwencji)?
2. Czy popierać rozwój równomierny wszystkich regionów Polski (w imię idei spójności)?
3. Jaka będzie strategia rozwoju rolnictwa, leśnictwa i innych dziedzin?

Jednoznaczne rozstrzygnięcia tych i innych kwestii powinny zapadać na szczeblu państwa, w oparciu o wyniki badań i studiów strategicznych prowadzonych przez niezależną instytucję, a przyjęte i uchwalone dokumenty Narodowej Strategii Rozwoju i koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju powinny mieć taką rangę jak Ustawa Budżetowa, której naruszanie grozi Trybunałem Stanu. W innym przypadku (jak mówi prof.

Mączyńska): „(...) będziemy stale narażeni na kaprysy polityków, którzy w zależności od doraźnych celów wyborczych i koniunktury, będą podejmować decyzje sprzeczne z wytyczonymi kierunkami rozwoju”⁸.

Należy tutaj dodać, że obecnie w Polsce nie ma niezależnej instytucji na szczeblu centralnym zajmującej się całościowo planowaniem strategicznym, badającej mechanizmy i trendy w światowej gospodarce postindustrialnej, a także wynikające stąd priorytety dla strategicznego rozwoju polskiej gospodarki⁹.

Powołane do takich celów: Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Radzie Ministrów (1994 r.) lub Rządowe Centrum Studiów Strategicznych (1996 r.) zostały rozwiązane w roku 2005, a Narodowy Program Rozwoju jest ukierunkowany głównie na planowanie absorpcji środków unijnych.

Podsumowując powyższe rozważania, można stwierdzić, że ekonomiści podkreślają równorzędność decyzji przestrzennych oraz potrzebę zgodności planowania społeczno-gospodarczego z planowaniem przestrzennym i środowiskowym.

Jednak nie należy przeceniać roli planowania przestrzennego, kiedy decyzje o procesach gospodarczo-społecznych będą polityczne, podejmowane w oderwaniu od uwarunkowań przestrzeni. Wówczas planowanie przestrzenne nie będzie narzędziem harmonizowania tych procesów, ponieważ nie ma takiej siły sprawczej. Może jedynie łagodzić niektóre konflikty przestrzenne.

Przenosząc rozważania o nowej polityce regionalnej państwa na grunt Małopolski, trzeba stwierdzić, że delimitacja i rozwarstwienie problemowe obszarów strategicznej interwencji nie jest łatwe, gdyż Małopolska znacząco odbiega w swoim charakterze od innych obszarów kraju.

Głównym problemem Małopolski i źródłem konfliktów jest jej bogactwo, w tym: bogactwo łąk dostępnych zasobów surowcowych oraz nakładających się walorów przyrodniczo-krajobrazowych, co od wieków było źródłem konfliktów i głównym dylematem: co chronić, a co eksploatować.

W dalszej i bliższej historii łatwość pozyskiwania surowców budowlanych: kamienia, drewna, gliny (cegła) wraz z wieloma czynnikami ekonomicznymi było podstawą powstania znakomitej i trwałej architektury – dzisiejszych zabytków o unikatowych, ponadczasowych wartościach – a także

ukształtowania historycznych układów miejskich i całej sieci osadniczej.

W epoce przemysłowej dostępność różnorodnych surowców, zasoby wody i czynnik ludzki doprowadziły (przede wszystkim w II połowie XX wieku) do wysokiego uprzemysłowienia tego obszaru (zwłaszcza rozwoju przemysłu ciężkiego), którego skutki spowodowały nasilenie konfliktów w środowisku i życiu człowieka, dosyć często określane mianem katastrofy ekologicznej. W sferze społeczno-ekonomicznej, rozwój przemysłu utrwalił wysokie zaludnienie całego obszaru, przy dużym wzroście ludności i substancji miejskiej oraz niezwiązanego z rolnictwem mieszkalnictwa na terenach wiejskich.

Podczas zmiany ustrojowej państwa utrata miejsc pracy w przemyśle, gospodarka rynkowa i prymat prawa własności nad regulacjami prawnymi w zakresie gospodarki przestrzennej uruchomiły procesy spontanicznej aktywizacji całego obszaru w dwóch kierunkach: wytwórczości i handlu (w różnej skali) oraz równoległego rozwoju zaplecza turystyki i wypoczynku, przy spotęgowaniu tendencji rozwoju mieszkalnictwa na zewnątrz miast i na terenach wiejskich bez wprowadzenia konkretnych i skutecznych regulacji przestrzennych.

Dodatkowym, znaczącym impulsem do nasilenia procesów aktywizacji i przekształceń przestrzennych w ostatnich latach stała się możliwość pozyskiwania środków z funduszy europejskich, które inwestowane na poziomie gminy lub jednostkowego przedsiębiorstwa, bez koordynacji działań, w wielu obszarach pogłębiły chaos i konflikty przestrzenne.

Nawarstwienie skutków wspomnianych wyżej procesów ilustrują materiały problemowe w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju¹⁰, gdzie cały obszar południowej Polski od Śląska po wschodnią granicę państwa tworzy ciągle pasmo nasilenia konfliktów przestrzennych, nieporównywalne z żadnym innym obszarem Polski. Występuje tutaj:

- w obszarach zurbanizowanych: niewydolność transportu, nadmierna koncentracja oraz przemieszanie funkcji i form zagospodarowania,
- w otoczeniu tych obszarów: suburbanizacja i presja inwestycyjna,
- w obszarach cennych przyrodniczo i chronionych: presja turystyczna i presja inwestycji związanych z turystyką,

– wszędzie występują konflikty przestrzenne z istniejącą i rozbudowywaną infrastrukturą drogową.

Należy dodać, że specyfiką obszaru nie tylko Małopolski, ale całego pasma Polski południowej, jest drobnoziarnista struktura przestrzeni oraz przenikanie się terenów o szczególnych walorach przyrody, dziedzictwa kultury i krajobrazu z żywiolową urbanizacją, turystyką i rekreacją o charakterze krajowym i międzynarodowym. Równocześnie na obszarze Małopolski:

- gęstość zaludnienia terenów wiejskich wynosi 121 M/km² (przy średniej krajowej 50 M/km²);
- ponad 30% obszaru to tereny górskie, powyżej 500 m n.p.m.;
- około 59% terenów jest objętych ochroną prawną przyrody o różnym statusie¹¹, a wraz z ochroną krajobrazu obejmuje ponad 75% terenów województwa¹².

Oprócz różnorodności przyrody i krajobrazu szczególną atrakcyjnością województwa małopolskiego jest zachowane bogate dziedzictwo kulturowe o zróżnicowanej randze i charakterze: od obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO¹³ po zaniedbane liczne relikty budownictwa ludowego popadające w ruinę, którym zagraża zlikwidowanie lub modernizacja otoczenia i ich samych, a także bardzo silna presja nowych inwestycji wokół.

Ponadto Małopolska posiada znaczące zaplecze i potencjał intelektualny dla rozwoju nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy i nowoczesnych technologiach¹⁴.

W świetle powyższych zasobów potencjałów i możliwości oraz aktywności mieszkańców i władz samorządowych istnieje duże prawdopodobieństwo dalszej przyspieszonej aktywizacji Małopolski w wielu, również przeciwstawnych, kierunkach. Szerokie możliwości takiego działania stwarza zmodyfikowana polityka regionalna państwa, która bez wyraźnej koordynacji obszarowej kierunków strategicznego wsparcia może przyspieszyć przegęszczenie inwestycyjne i użytkowe atrakcyjnych terenów. Może także pogłębić widoczny obecnie chaos funkcjonalny i przestrzenny, zagrażając tym samym unikatowym walorom i atrakcyjności Małopolski.

Należy zatem postawić pytanie: jaką rolę (w tych uwarunkowaniach) może odegrać planowanie przestrzenne przy delimitacji obszarów stra-

tegicznej interwencji oraz przy konkretyzacji poszczególnych zadań i projektów celowych o charakterze strategicznym?

Można odpowiedzieć, że planowanie przestrzenne, kierując się zasadami prawidłowego zagospodarowania przestrzeni, w imię poszanowania wartości i równoważenia rozwoju, wskazuje:

- obszary cenne, zagrożone i zdegradowane,
- potrzebę ochrony i dopuszczalny zakres przekształceń (w tym graniczną chłonność użytkową i inwestycyjną),
- prawidłowy (harmonijny) sposób zagospodarowania przestrzeni (w różnych skalach),
- skutki podjętych i planowanych decyzji o aktywizacji, czyli potencjalne: efekty, konflikty i degradacje, zarówno w zakresie funkcjonalnym, jak i przestrzenno-krajobrazowym.

Są to stosunkowo duże możliwości dostarczenia interdyscyplinarnej wiedzy o przestrzeni (jej stanie i procesach przemian), do wykorzystania przy podejmowaniu decyzji o aktywizacji oraz o jej skutkach przestrzennych.

Prace planistyczne, zarówno analizy, jak i koncepcje, powinny nie tylko uwzględniać zamierzenia przemian społeczno-gospodarczych w ujęciu wariantowym, ale powinny być płaszczyzną wypracowania konsensusu w sprawie słuszności wyboru kierunku i zakresu aktywizacji danego obszaru, niosących określone skutki przestrzenne.

W obecnej świadomości ekonomicznej decydentów, gdzie większość decyzji inwestycyjnych zapada na szczeblu gminy pod hasłem nowych miejsc pracy, poznanie i powszechne uświadomienie długofalowych skutków przestrzennych tych działań jest konieczne, gdyż postrzegane doraźne korzyści ekonomiczne przysłaniają zagrożenia bezpowrotnej utraty unikatowych wartości poszczególnych terenów, a nawet całych obszarów.

Warto pamiętać o wspomnianych poglądach prof. L. Balcerowicza, że w nowoczesnej gospodarce światowej ludność podąża za rozwojem nowych miejsc pracy, a nie odwrotnie.

Mówiąc o zadaniach i znaczeniu planowania przestrzennego w procesach rozwoju, można szeroko omawiać rolę: regulacyjną, kreatywną, czy promocyjną planów w skali miejscowej i regionalnej oraz ich znaczenie dla polityki rozwoju państwa. Bardzo wiele o tej roli powiedziano w Ekspertycznym Projekcie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, przy omówieniu realizacji

strategicznym celów rozwoju przestrzennego¹⁵. Dotyczy to zwłaszcza celów:

- podniesienia konkurencyjności polskiej przestrzeni (cel 2),
- osiągnięcia optymalnej jakości środowiska przyrodniczego (cel 3),
- zapewnienia ładu przestrzennego (cel 4),
- zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich (cel 5).

W omówieniach powyższych celów i szczegółowo wyartykułowanych działaniach operacyjnych określono wiele instrumentów związanych z planowaniem i zagospodarowaniem przestrzennym, które należy zastosować dla osiągania poszczególnych celów. Problem polega na tym, że takie instrumenty na razie u nas nie funkcjonują lub ich w ogóle nie ma¹⁶.

Bezsporna konieczność wprowadzenia instrumentów warunkujących zrównoważony, harmonijny rozwój naszego kraju wymaga przywrócenia spójnego systemu planowania przestrzennego oraz wypracowania obligatoryjnych zasad świadomego i sprawnego zarządzania rozwojem przestrzennym na wszystkich szczeblach decyzyjnych, poparte go całym wachlarzem zachęt i restrykcji ekonomicznych, wymuszających odpowiedzialność i racjonalne postępowanie. W przeciwnym razie nieskoordynowane polityki sektorowe i wybiórcza aktywizacja niektórych obszarów i terenów w ramach nowej polityki strategicznej interwencji, mogą, zamiast oczekiwanego rozwoju, znacząco pogłębić chaos i konflikty przestrzenne, niszcząc najatrakcyjniejsze obszary naszego kraju.

Na koniec nasuwa się refleksja, zawarta w przytoczonej na wstępie artykułu wypowiedzi prof. E. Mączyńskiej¹⁷, że ugruntowanie w świadomości społecznej potrzeby ochrony przyrody trwało około 100 lat. Można mieć nadzieję, że przy współczesnych możliwościach komunikacji społecznej świadomość o potrzebie ładu przestrzennego i jego znaczeniu dla rozwoju ekonomiczno-społecznego nastąpi szybciej.

Przypisy

- ¹ Raport 2009: Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce, Instytut Badań Strukturalnych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Narodowa Strategia Spójności, Warszawa 2009 (www.mrr.gov.pl).
- ² Wypowiedź prof. L. Balcerowicza w programie telewizyjnym Tomasz Lis na żywo, TVP S.A., grudzień 2009.
- ³ Można tu wymienić m.in. cykl publikacji wydanych przez Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej, w oparciu o materiały z organizowanych od 1992 roku corocznie Międzynarodowych Konferencji Naukowych poświęconych omawianym problemom, a zwłaszcza procesom przeobrażeń miast i regionów w aspekcie równowagi rozwoju oraz integracji z Unią Europejską, przemianom systemu planowania przestrzennego oraz jego roli i skuteczności w przebudowie przestrzeni w świetle polityki spójności Unii Europejskiej oraz absorpcji środków unijnych i jej skutków dla przemian przestrzennych, itp.
- ⁴ T. Markowski, *Ład przestrzenny jako warunek rozwoju i praktyka planistyczna* [w:] *W poszukiwaniu dobrych kierunków*, Materiały do dyskusji nad Projektem Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008–2033, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, s. 33-39.
- ⁵ Tamże, s. 37.
- ⁶ E. Mączyńska, *Planowanie zintegrowane: interdyscyplinarne i holistyczne* [w:] *W poszukiwaniu dobrych kierunków...*, dz. cyt., s. 26-32.
- ⁷ Tamże, s. 29.
- ⁸ Tamże, s. 29.
- ⁹ Chodzi tu głównie o priorytety nakładów budżetowych istotnych dla strategicznego kierunku rozwoju nowoczesnej gospodarki, jak: badania naukowe i wynalazczości oraz inne dziedziny twórczości, dbałość o wysoki poziom szkolnictwa wyższego i wszystkie stopnie edukacji, wsparcie rozwoju rynku pracy opartego o nowoczesne technologie, itp.
- ¹⁰ Ekspertycki Projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do Roku 2033, Warszawa, grudzień 2008, Mapa nr 27 – Konflikty przestrzenne oraz Mapa nr 17 – Obszary problemowe.
- ¹¹ System obszarów przyrodniczych objętych ochroną prawną w województwie małopolskim obejmuje: 6 parków narodowych, 84 rezerwy przyrody, ponad 2000 pomników przyrody, 11 parków krajobrazowych, 10 obszarów chronionego krajobrazu, 3 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, 17 użytków ekologicznych, obszary specjalnej ochrony ptaków NATURA 2000, specjalne obszary ochrony siedlisk NATURA 2000 i inne, [w:] Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa, przegląd zmian w zagospodarowaniu i ocena planu zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego, Kraków 2006, s. 26-30.
- ¹² Tamże, s. 26.
- ¹³ Spośród 18 polskich obiektów dziedzictwa przyrody i kultury wpisanych na światową listę UNESCO, aż 8 znajduje się w woj. małopolskim. Encyklopedia Świat i Polska 2007, WN PWN, Warszawa 2006, s. 257.
- ¹⁴ Konkurencyjną pozycję woj. małopolskiego charakteryzują następujące dane: funkcjonują tu 33 wyższe uczelnie, z czego 21 w Krakowie i 12 w 8 miastach średniej wielkości. Działalność badawczo-rozwojową prowadzi 96 jednostek, a Małopolska zajmuje drugie miejsce (po woj. mazowieckim) pod względem: wysokości nakładów na działalność B+R (12,3% nakładów krajowych); absorpcji środków zagranicznych na działalność B+R (13,8% ogółu środków zagranicznych w kraju); liczby zatrudnionych w sektorze B+R (13,4 tys. osób, tj. 11% krajowego zatrudnienia). Ponadto wskaźnik nakładów na działalność B+R w relacji do PKB województwa wynosi 1,02% (przy załedwie 0,57% PKB w kraju), a poziom wykształcenia ludności w województwie znacznie przekracza średnią krajową. Ankieta dotycząca najważniejszych zagadnień rozwojowych Województwa Małopolskiego do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Urząd Marszałkowski, Kraków, grudzień 2008, s. 3-4.
- ¹⁵ Ekspertycki Projekt..., dz. cyt., s. 85-139.
- ¹⁶ W omawianym dokumencie, szczegółowe zestawienia tabelaryczne (tab. 11–18) działań operacyjnych dla osiągnięcia poszczególnych celów wymieniają potrzebę zmiany szeregu przepisów prawa, w tym: nowelizację ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uściślenie przepisów w zakresie ochrony przyrody, dziedzictwa kultury i krajobrazu, wprowadzenie ustawy o ochronie krajobrazu, w tym ochronę panoram i punktów widokowych, wprowadzenie standardów urbanistycznych, opracowanie polityki architektonicznej państwa i inne. Ponadto, wymóg aktywnej polityki gmin w oparciu o gromadzenie i posiadanie banków ziemi, możliwość podwyższania przez władze lokalne podatków ad valorem, wymóg fachowych kwalifikacji dla pracowników administracji samorządowej i inne. *Ekspertycki Projekt...*, dz. cyt., s. 85-139.
- ¹⁷ E. Mączyńska, *Planowanie...*, dz. cyt., s. 31.

Literatura

- [1] Bartkowicz B., *Problemy harmonizowania przestrzeni polskich miast i obszarów w świetle wewnętrznych uwarunkowań oraz integracji z Unią Europejską*, Czasopismo Techniczne, A-2, Wydawnictwo PK, Kraków 2005.
- [2] Bartkowicz B., *Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze Polski jako podstawa tożsamości i budowania znaczącej pozycji w Unii Europejskiej*, [w:] *Człowiek i społeczeństwo wobec wyzwań współczesności. Aspekty kulturowe i społeczne*, red. Gizicka D., Gizicki W., KUL Lublin, Toruń 2008.
- [3] Jędraszko A., *Gospodarka przestrzenna w Polsce wobec standardów europejskich*, Biblioteka Urbanisty, 13, Warszawa 2008.
- [4] Markowski T., *Ład przestrzenny jako warunek rozwoju i praktyka planistyczna* [w:] *W poszukiwaniu dobrych kierunków. Materiały do dyskusji nad Projektem Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008–2033*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, 33-38.

- [5] Mączyńska E., *Planowanie zintegrowane: interdyscyplinarne i holistyczne* [w:] *W poszukiwaniu dobrych kierunków. Materiały do dyskusji nad Projektem koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008–2033*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, 26-32.
- [6] *Ankieta dotycząca najważniejszych zagadnień rozwojowych Województwa Małopolskiego do koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, Opracowanie Urzędu Marszałkowskiego, Departament Polityki Regionalnej Województwa Małopolskiego, Kraków, grudzień 2008 (druk wewnętrzny).
- [7] *Ekspertycki Projekt koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, grudzień 2008.
- [8] Raport 2009, *Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Narodowa Strategia Spójności, Warszawa 2009 (www.mrr.gov.pl).
- [9] *Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa, przegląd zmian w zagospodarowaniu i ocena planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Małopolskiego*, Zarząd Województwa Małopolskiego, Kraków, wrzesień 2006.